

ANKEM DERGİSİNİN GENÇ YAZARLARINA

Kurtuluş TÖRECİ

ANKEM Dergisi Editörü

torecik@ankemdernegi.org.tr

ANKEM üyelerinin ve ANKEM Dergisi'ne makale gönderenlerin bildiği gibi bu yıl 20. cildini tamamlayacak olan derginin sorumluluğunu ilk sayısından itibaren yükledim. Doğrusu Dernek tarafından bu görev bana verildiğinde görevin çerçevesini bildiğimi söyleyemem. Bu nedenle unvanımı "Yazı İşleri Müdürü" olarak kaydedip, makalelerin "bilimsel ve hukuki" sorumluluğunu onlarla paylaşmadan yazarlarda bırakarak ve daha çok yazım ve biçim düzeltmeleri yaparak bu görevi sürdürdüm. Zamanla bir bilimsel dergi yayınlamanın makalelerin düzgün bir şekilde basılmasını sağlamaktan ibaret olmadığını, bunun ötesinde birçok görev ve sorumluluk içerdiğini öğrenerek 1998 yılından itibaren unvanımı Editör olarak değiştirdim ve bu unvanın gereklerini yerine getirmeye çalıştım. Şu anda da 3 (Editör yardımcısı değil) Yardımcı Editör arkadaşım bu görevi sürdürüyor. Onların aktif görevde, benimse daha bol vaktim olması, görevden daha fazla pay almamı gerektiriyor.

Kongre sunuları ve bazı derlemeler dışında ANKEM Dergisine gönderilen her makale 3 bilimsel hakeme, onlardan farklı değerlendirmeler gelirse bazan 4., hatta 5. hakeme gönderilmektedir. Beni en mutlu edenler ilk yazarı genç araştırmacılar olan ya da Üniversite dışından gelen makalelerdir. Onların makalelerini, bilimsel hakemlere göndermeden önce, bir Yardımcı Editör arkadaşım ile değerlendirir, makale yayınlanacakmış gibi redakte eder, gördüğümüz tutarsızlıklar ve noksanlar için yazarı uyarır ve buna göre makalesini revize edip göndermesini isterim. Bunun bana hocalığa devam ediyormuşum gibi bencil bir tatmin duygusu verdiğini de itiraf edeyim. Bazı makaleleri de "Lütfen bir yerde yayınlama. Makale sayının bir noksan olması çok önemli değildir ama yanlış bir makale yaşadıkça yakandan düşmez" öğütü ile iade ederiz. Kısa bir süre içinde çok sayıda makale için bu öneriyi yapmak zorunda kaldığımız bir çalışma grubu dışında güncen de olmadı. Tabii bir kısım makaleler de daha sonra hakem raporları ile iade edilmekte veya onların önerileri ile ikinci bir revizyon dalgasından sonra yayınlanabilmektedir.

Bu vesile ile genç araştırmacılara burada, gelen makalelerden esinlenerek, bazı öğütlerde bulunacağım.

-Bir dergiye makale gönderirken derginin yazım kurallarını dikkatle okuyun ve uygulayın. Örneğin ANKEM Dergisi her makalede (araştırma, derleme, olgu sunumu,

kongre sunumu) Özet ve Summary, makalenin İngilizce başlığını, 3-4 anahtar sözcük ve keywords ister. Bunları noksan bırakıp tekrar istetmeyin. Summary'yi sizden başka iyi yabancı dil bilen birine daha okutun. Anahtar sözcükler makalenizin indeks dergilerinde yer almasını sağlayacaktır; özenle seçiniz. Gönderdiğiniz dergide yayınlanmış birkaç makaleye göz atmak size yol gösterici olacaktır.

-Ülkemizde duyarlılık sonuçları ile ilgili çalışmaların pek çoğu laboratuvar defterinden çıkarılan sonuçlara dayanır. Yani önceden planlanmış, araştırma olarak başlanmış çalışmalar değildir. Bu durum, rutin çalışmada da belirli prensiplerce davranılmışsa kabul edilebilir. Ancak bunun makalede açıklanması etik olur. Sonradan yayınlanması düşünülebilecek işlemler için yöntemlerin önceden belirlenip titizlikle uygulanması, hatta bir araştırma defteri tutulması güzel bir alışkanlıktır.

- Materyalinizin ne olduğunu kuşku bırakmayacak şekilde belirtiniz. Örneğin suşlarımızın kaynağını makalede bildirin. Toplum ve hastane suşlarının direnci çok farklı olabilir. Hastane laboratuvarında izole edilen suşların da hepsi hastane enfeksiyonu etkeni değildir. Hiç değilse poliklinik hastası ve yatan hasta ayırımı yapın. Yönteminizi gerekli kaynakları vererek veya açık şekilde yazınız. Hemen herkes makalesinde NCCLS/CLSI yöntemlerinin ve değerlendirmesinin uygulandığını yazar. Bunu yazarken öyle mi ? diye kendi kendinize bir sorunuz.

-Duyarlılık ve direnç dinamik olaylardır. Bu nedenle suşlarımızın izolasyon tarihini mutlaka bildirin. Yeni suşlarla yapılmış gibi yayınladığımız bazı makalelerin 4-5 yıl önce bir kongrede yayınlanmış bulgulara ait olduğunu sonradan farkedince bir hayli üzülmüştük. Önceden bir kongrede sunulan bildiriye ait makalelerde bu bildirin dip notta kaydedilmesi önemli bir etik kuralıdır.

- Bulgularınızı dünyada ve ülkemizde alınan sonuçlar, bilinen gerçekler ışığında değerlendiriniz. Örneğin *Enterobacter* suşları ampisiline, sefoksitine; *P.aeruginosa* suşları kotrimoksazola duyarlı olamaz. Stafilokoklarda penisiline % 40 duyarlılık, teikoplanine % 30 direnç; *E.coli* ve *K.pneumoniae*'de % 40 sefoksitin direnci beklenmez. Daha birçok örnek verilebilecek bu türlü bulgular şüphe ile karşılanmalı ve yayınlanmadan önce materyal ve yöntem

gözden geçirilerek deneyler tekrarlanmalıdır.

-Beklenmedik ya da çok nadir rastlanan bir sonuç alınca (örneğin *Staphylococcus aureus*'da vankomisine, linezolid veya kinupristin/dalfopristine direnç) hem deneyi, hem identifikasyonunuzu tekrar edin. Tekrarladığınız deneylerde farklı sonuçlar alırsanız bu ilk sonucun yanlışlığını gösterecektir. Ancak aynı sonucu almanız onun doğruluğu için yeterli kanıt değildir. Yanlış yöntem, çözelti, besiyeri, potansı düşük disk kullanıyorsanız, süsünüz saf kültür değilse her seferinde aynı yanlış sonucu alırsınız. Bu durumda bulgunuzu güvendiğiniz başka birinin, bir kurumun veya referans laboratuvarının onaylamasını sağlamadan yazmayınız.

-Bazen genelde % 3-5 gibi düşük sıklıkla karşılaşılan bir olayı (örneğin bir bakteri türündeki bir antibiyotiğe direnci) çok sık bulduğunuzu, ancak çok sayıda suşu analiz ettiğinizde % 40 gibi bir direnç oranı ile karşılaştırdığımızda fark edebilirsiniz. Bunu farketmek için de sonuçlarınızı o bölgede, ülkede, dünyada alınan sonuçlarla karşılaştırmanız gerekir (Hiç olamayacak direnç sonuçlarıyla, bu farklılığı bile farketmeden gönderilen çok makale var). Böyle bir durumu bölgesel farklılık olarak etiketlemekten önce duyarlılık deneylerinizin her bölümünü ve identifikasyon yöntemlerinizi gözden geçirmeniz, otomatize sistemleri kullanıyorsanız üretici firma ile sistemin yeterliliğini ve güncelliğini tartışmanız gerekir [Bak:ANKEM Derg 1997;11(2):87]. Editörlerce ikaz edilince "bu sonuçları çıkaralım" demek etik değildir. Peki, diğer sonuçlara nasıl güvenelim? sorusunu akla getirir.

-Çok ilginç, nadir, beklenmeyen sonuç veren materyali (örneğin bakteri süsünü) saklayınız. Süşların ilk pasajlarından liyofilize edilmesi veya bir kültür koleksiyonuna verilmesi uygun olur. Çünkü bu materyali başka araştırmacılarca istendiğinde vermeniz bilim etiği gereğidir. Aksi halde bulgunuza güvenilmez, hatta bazı suçlamalarla karşılaşabilirsiniz.

- Bulgularınızda mutlak sayıları vermeden sadece oran vermeyiniz. 1/2, 30/60, 120/240 hep % 50'dir ama değerlendirmeleri, güvenilirlikleri çok farklıdır.

-Oran sıklık kolay anlaşılın diye verilir. Örneğin 141 süştan 63'ü dirençli ise sıklık kolay anlaşılmaz, ama % 45 kolay algılanır. Bu sıklığı % 44.7 veya % 44.68 olarak vermeye süş sayınız hak vermez. Bir süşün bile oranı binde 7 değiştireceği süş sayısı ile binde 1 olasılığı gösteren, hele onbinde 1 olasılığı gösteren uzatmalı oranları vermemelisiniz. Buna ancak büyük süş sayıları ile hakkınız olur. Oranı uzattığınızda bulgunuz daha önem kazanmaz. Bu düşünce ile % 44.68'i hakkınız varsa % 44.7, % 44.7'yi % 45 olarak vermek algılamayı kolaylaştırır.

-Materyal sayınızla alınamayacak oranlar bildirmeyin, bulgularınıza güveni yok eder. Örneğin 46 süştan % 40 direnç gibi bir oran vermeyin, 18 dirençli süşle % 39, 19 dirençli süşle % 41 oranı alınır, % 40 oranı alınmaz. O deneyde 46 süşün 40'ı denenebilmiş ve % 40 direnç saptanmışsa bunu

belirtmeniz gerekir.

-Gerekli durumlarda mutlaka istatistik değerlendirme yapınız (veya yaptırınız). "Daha dirençli, daha sık" bir şey ifade etmez. Mutlaka p değerinin yazılması gerekir. İzlenimler değil, objektif değerlendirmeler geçerlidir.

-Tablolarınızı kolay ve doğru anlaşılacak şekilde hazırlayın. Büyük ve kalabalık tablolardan kaçınınız. Başka kitap ve dergilerdeki tabloları Türkçeleştirip aynen kullanmak (izin almadıysanız) etik değildir. Hele kaynak vermeden kullanmak suçtur.

-Bir bildirinin sonradan makale haline getirilmesi çok doğal hatta gerekli bir işlemdir. Ancak bildiriye bazı bulgular sonradan materyal ilavesi ile ya da değerlendirme kriterlerinin farklanması ile değişmişse bunu makalede açıklamak gerekir.

-Makalede bildiriye göre yazar adları sıralaması değiştirilir veya yeni ad ilave edilirse, bu makale gönderilirken bütün yazarların imzalı bir beyanı da sunulduğundan kabul edilebilir. Ancak bildiriye adı bulunanlardan biri noksanlaştırılırsa bu etik ve hukuki sorumluluklar doğurur. Ya bu yola gitmemeli, ya da makalede adı çıkarılan kişinin imzalı bir feragat beyanı eklenmelidir.

-Bir makalenizdeki bulguları, sonraki bir makalede yeni imiş gibi kullanmayın (tekrarlama, duplikasyon). Çok gerekli ise ilkini kaynak vererek kullanın. Bir makalede verilebilecek bulguları, yayın sayısını artırmak için bölüp ayrı makalelerde vermeyin (dilimleme, salamlama). Örneğin idrar yolu infeksiyonlarından izole edilen Gram negatif ve pozitif bakterileri iki makalede bildirirseniz az değerli iki toplam makaleniz, bir makalede bildirirseniz ikisinin toplamından çok daha değerli bir makaleniz olur.

-Yayın listenizi hazırlarken bir ya da birden fazla kongrede sunulmuş (sunulabilir), sonra bir veya iki dilde yayınlanmış (editörlerden izin alınmışsa yayınlanabilir) çalışmalarınızı aynı yayın sırasında a,b,c,d diye bildiriniz. Kimse sizi yayın sayısını artırmaya çalışmış diye suçlayamaz.

-Makalenizi en sade, en kısa ve dikkatli şekilde yazınız. Süslü cümlelerden, tekrarlardan, tutarsızlıklardan kaçınınız. Metinde 187, tabloda 178 yazarsanız (ki benzeri çok oluyor) hakemlerin, editörlerin güveni sarsılır. Makalenizi üstüste değil aralıklı olarak okuyunuz, yazarlar arasında adı bulunanlara mutlaka, hatta konuyla ilişkili başka kişilere okutup, öneri ve eleştirilerini alınız. İnsan kendi yanlışını, bozuk ifadeleri her seferinde atlayabilir. Okurken kastettiğini düşünür ve yazdığının onu ifade ettiğini farz eder. Süslü cümleler ve uzun olması makalenin bilimsel değerine katkı sağlamaz. Benim 100 makalemlerle değiştirmekten mutluluk duyacağım nice 1-3 sayfalık makaleler var.

-Makalenizde " Bizim çalışmamız..." ".... düşünüyoruz." gibi benli, bizli cümlelerden kaçınınız. " Bu çalışmada..." "... düşünülmüştür." gibi deyimler daha estetik ve mütevazı olmaktadır.

-Terimleri dikkatli kullanın. Örneğin "... en dirençli antibiyotik % 40'la şudur" demeyin. Antibiyotik dirençli, duyarlı değil; etkisiz, etkili olur. Dirençli, duyarlı olan suşlardır. *Salmonella* türü olmaz, *Salmonella* cinsi veya türleri denmelidir. Bir mikroorganizma adının yanlış yazılması hakemlerde olumsuzluk çağrıştırır.

-Kaynakları dikkatle seçiniz. Gereksiz yere (sizin veya yakınlarınızın diye) kaynak vermeyiniz ama o konudaki yeni, önemli makaleleri de atlamayınız.

-Hangi konuda yazarsanız yazınız, o konudaki kitap bilgilerini ve en az birkaç yıllık literatürü inceleyiniz, bulgularınızı karşılaştırınız. Bu sizi bazı yanlışlar yapmaktan koruyacak veya yazmaktan vazgeçirecektir (iki şık da sizin yararınıza olacaktır).

-Dergide kaynakların nasıl sıralandığına ve yazıldığına dikkat ediniz. ANKEM'de bazan 70 kaynağı harf dizinine göre tekrar sıralıyor ve metin içindeki numaralarını değiştiriyorum. İnternette ve dergi koleksiyonlarından kontrol ettiğimde birçok makalede yazar adlarında, makale başlığında, yıl-cilt-sayfada düzeltmeler yapmam, dergi sayılarını eklemem gerekiyor. Bu zahmete yazarı biraz utandırıp sonraki makalelerinde daha dikkatli olmasını sağlamak için giriyorum.

Güzel bir makale yazmak için güzel bir çalışma yapmak gerekir. Bundan sonrası biraz dikkat, titizlik, literatür araştırması ve özellikle ilk makalelerde çok daha itinalı davranmaktır. Editör ya da hakem eleştirilerine üzülmemelidir; çünkü eleştiriler daha iyi, güzel ve doğrunun bulunması için en kıymetli ve bedelsiz rehberlerdir.